

Komárom: Újszállási kastély körüli fák

Kezelési terv

2024

Készítette: Barina Zoltán

Tartalom

1.	Azonosító adatok	3
1.1.	Jogszabályi háttér	3
1.2.	Rendelkezésre álló adatok	3
1.2.1.	Bemutató	3
1.2.2.	Az ökológiai állapotfelmérés következtetései.....	3
1.2.3.	Előforduló jelentősebb fajok	3
1.2.4.	A védett érték adatainak frissítése.....	4
1.3.	Dokumentumfotók.....	7
2.	Természetvédelmi célkitűzések	11
3.	Részletes természetvédelmi kezelési terv	12
3.1.	Természetvédelmi stratégiák	12
3.2.	Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak.....	13
3.2.1.	KE01 kezelési egység – Park	13
3.2.1.1.	Művelési ághoz kapcsolódó természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak	13
3.2.1.2.	Élőhelyek kezelése, fenntartása, fajok védelme.....	14
3.2.1.3.	Látogatás	14
3.2.1.4.	Oktatás és bemutató	14
3.2.1.5.	Kutatás, vizsgálatok	14
3.2.1.6.	Terület- és földhasználat, természetvédelmi infrastruktúra	14
3.2.1.7.	Táj- és kultúrtörténeti értékek	15
3.2.1.8.	Természetvédelmi infrastruktúra	15
3.2.1.9.	Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak.....	15
3.2.2.	KE02 kezelési egység – Kivett	15
3.2.2.1.	Kezelési egységre vonatkozó általános javaslatok.....	16
3.2.2.2.	Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok	16
3.3.	A természetvédelmi kezelési terv végrehajtásának ellenőrzése és a terv felülvizsgálata.....	16
3.4.	Adminisztráció.....	16
3.5.	A természetvédelmi kezelési terv végrehajtásának ellenőrzése és a terv felülvizsgálata.....	16

1. Azonosító adatok

1.1. Jogszábiályi háttér

Védetté nyilvánító határozat: Komárom Város Önkormányzata Képviselő-testületének 15/2015 (X.22) önkormányzati rendelete a helyi jelentőségű természeti értékek védelméről

Védetté nyilvánítás ideje: 1992

Kategória: természeti emlék

hrs.: 023/33, 031/12 (a védetté nyilvánítási rendeletben nem szerepel)

Kiterjedése: 12,262 ha

Egyéb kapcsolódó rendelkezések:

A védetté nyilvánító önkormányzati rendelet további részleteket nem tartalmaz.

1.2. Rendelkezésre álló adatok

1.2.1. Bemutatás

A területről 2013-ban ökológiai állapotfelmérés készült, ennek leírása szerint: „Az Újszállási „kastély” inkább hasonlít egy lepusztult állapotú, szebb időket látott uradalmi, majorságra, ahol az egykori cselédlakásokban ma is családok élnek. A várostól távol eső egykori, puszta a Komárom környéki homokpusztagyepek kis részét őrzi, nagykiterjedésű telepített, fekete fenyvesekkel és egy egykor minden bizonnyal szép park maradványaival. A terület, jelentős részén idős fekete fenyők, nyírfák, vadgesztenyék, hárs, kőris és juharfák és egyéb, díszfák állnak, kisebb részén pedig gyepek húzódnak. A puszta központi részén idős hárs- és, vadgesztenyefák árnyékában néhány család lakóháza (egykori cselédlakások) áll. A mindössze, két hektáros terület egy régen virágzó uradalom emlékeit őrzi, de mind az épületek, mind a park, nagyszabású felújítást igényelne, hogy a XIX. századi virágzó gazdaság emlékei valóban, élményt nyújtsanak.”

1.2.2. Az ökológiai állapotfelmérés következtetései

Az ökológiai állapotfelmérés alapján a védettség indoka részben található meg a területen („A park értékei még alig ismertek. A park legrégibb faegyedei szépek, megőrzendők, de a terület egykori parkstruktúrája ma már csak nyomokban fedezhető fel, az itt lakó családok környezetében kevésbé biztosítható a zavartalanság.”)

1.2.3. Előforduló jelentősebb fajok

Növények:

Budai imola (*Centaurea sadleriana*): 5–10 tő

Több idős, tekintélyes körmértű fekete fenyő (*Pinus nigra*) és nyírfa (*Betula pendula*) található a védett területen.

Gerinctelenek:

fecskefarkú lepke (*Papilio machaon*)

kardoslepke (*Iphiclides podalirius*)

Kétéltűek:

erdei béka (*Rana dalmatina*)
zöld varangy (*Bufo viridis*)
barna varangy (*Bufo bufo*)

Hüllők:

fürge gyík (*Lacerta agilis*)
zöld gyík (*Lacerta viridis*)

Madarak

darázsölyv (*Pernis apivorus*): átrepülőként
rétisas (*Haliaeetus albicilla*): átrepülőként
gyurgyalag (*Merops apiaster*): átrepülőként
erdei fülesbagoly (*Asio otus*): 1 pár
nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*): 1 pár
töviszúró gébics (*Lanius collurio*): 1 pár
házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*): 1 pár
barázdabillegető (*Motacilla alba*): 1 pár
fekete rigó (*Turdus merula*): 3–4 pár
vörösbegy (*Erithacus rubecula*): 1 pár
fülemüle (*Luscinia megarhynchos*): 1 pár
énekes rigó (*Turdus philomelos*): 1–2 pár
barátposzáta (*Sylvia atricapilla*): 3–4 pár
kis poszáta (*Sylvia curruca*): 1 pár
csilpcsalpfüzike (*Phylloscopus collybita*): 1–2 pár
szürke légykapó (*Muscicapa striata*): 1 pár
széncinege (*Parus major*): 3–5 pár
csuszka (*Sitta europaea*): 3–4 pár
seregély (*Sturnus vulgaris*): 2–3 pár
mezei veréb (*Passer montanus*): 2–3 pár
zöldike (*Carduelis chloris*): 1 pár
holló (*Corvus corax*): átvonulóként

Emlősök:

közönséges denevér (*Myotis myotis*)
keleti sün (*Erinaceus roumanicus*)
mókus (*Sciurus vulgaris*)

1.2.4. A védett érték adatainak frissítése

A természeti emlék elhelyezkedése:

Az Újszállási kastély parkja az Újszállási utcától keletre fekvő területen található. Megjelenésében döntően erdős terület benne elszórtan idősebb fákkal. A park területe hosszú ideje gondozatlan, spontán felnövő faállomány dominálja.

A kastélypark területén a következő idősebb faegyedek fordulnak elő (a nagyszámú kisebb méretű fák és bokrok nem kerültek rögzítésre):

Azonosító	Fafaj	N	E	átmérő (cm)
240816_275	Gleditsia triacanthos	47,744512	18,058747	80
240816_276	Tilia cordata	47,744738	18,05854	70
240816_277	Pinus nigra ¹	47,745035	18,058478	45
240816_278	Carpinus betulus	47,745381	18,05886	20
240816_279	Quercus cerris	47,745517	18,058513	50
240816_280	Acer platanoides	47,745516	18,058442	110
240816_281	Acer platanoides	47,745466	18,05833	55
240816_282	Quercus robur	47,74558	18,058356	120
240816_283	Pinus nigra ²	47,745228	18,058111	60
240816_284	Robinia pseudacacia	47,745145	18,05812	80
240816_285	Robinia pseudacacia ³	47,744687	18,057683	70
240816_286	Pinus nigra	47,745015	18,057614	60
240816_287	Robinia pseudacacia ⁴	47,745251	18,057842	-

¹ 7 fa

² több kisebb is

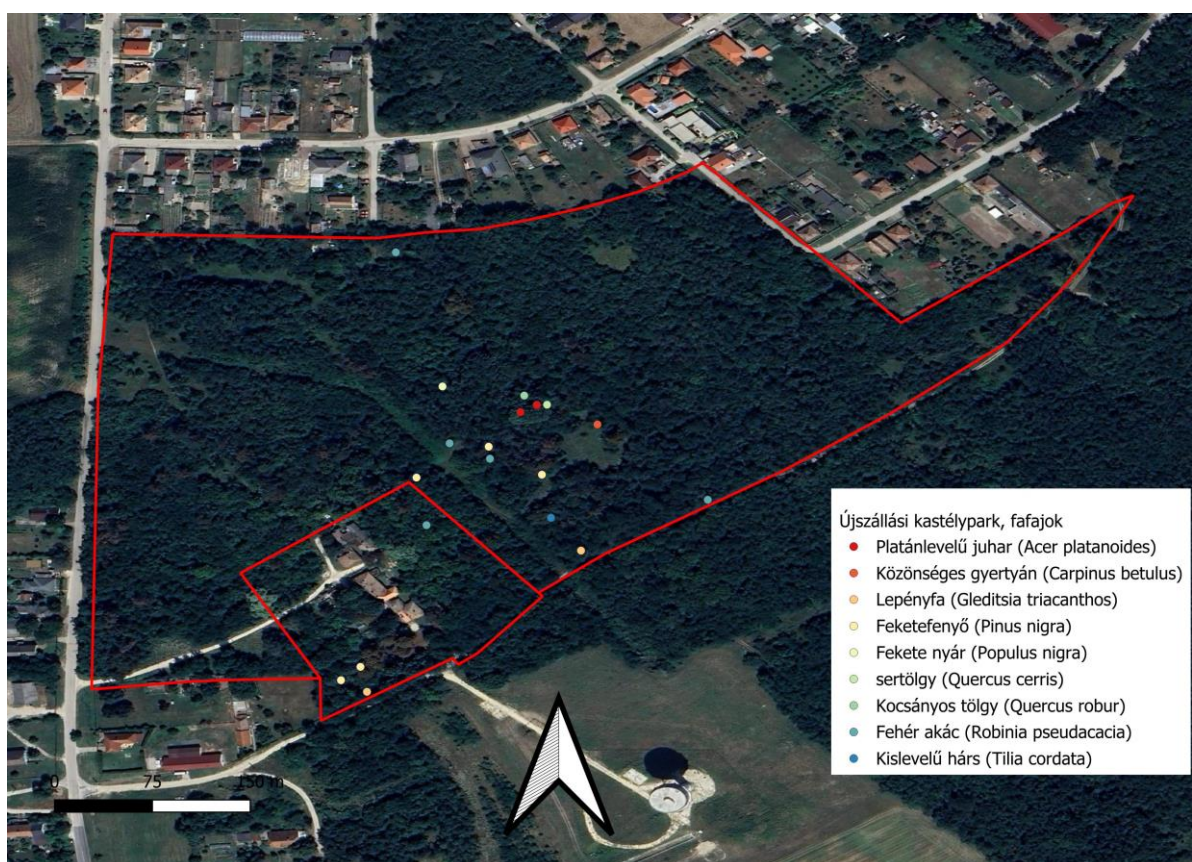
³ 2 fa

⁴ több nem élő fa Viscummal

Azonosító	Fafaj	N	E	átmérő (cm)
240816_288	Populus nigra ⁵	47,745643	18,057793	50
240816_289	Robinia pseudacacia	47,746567	18,057472	100
240816_293	Robinia pseudacacia ⁶	47,744862	18,05962	50
240816_296	Gleditsia triacanthos ⁷	47,743539	18,057273	60
240816_297	Pinus nigra ⁸	47,743619	18,057094	90
240816_298	Pinus nigra	47,743711	18,057228	70

A(z egykori) park fő értékét az idős (70–100 év fölötti) különböző fafajú fák jelentik, emellett szintén különböző fafajokhoz tartozó fiatal és középkorú ültetett vagy spontán felnövekvő fa és díszcserje és megtalálható a parkban.

A területen előforduló idősebb fák és elhelyezkedésük:

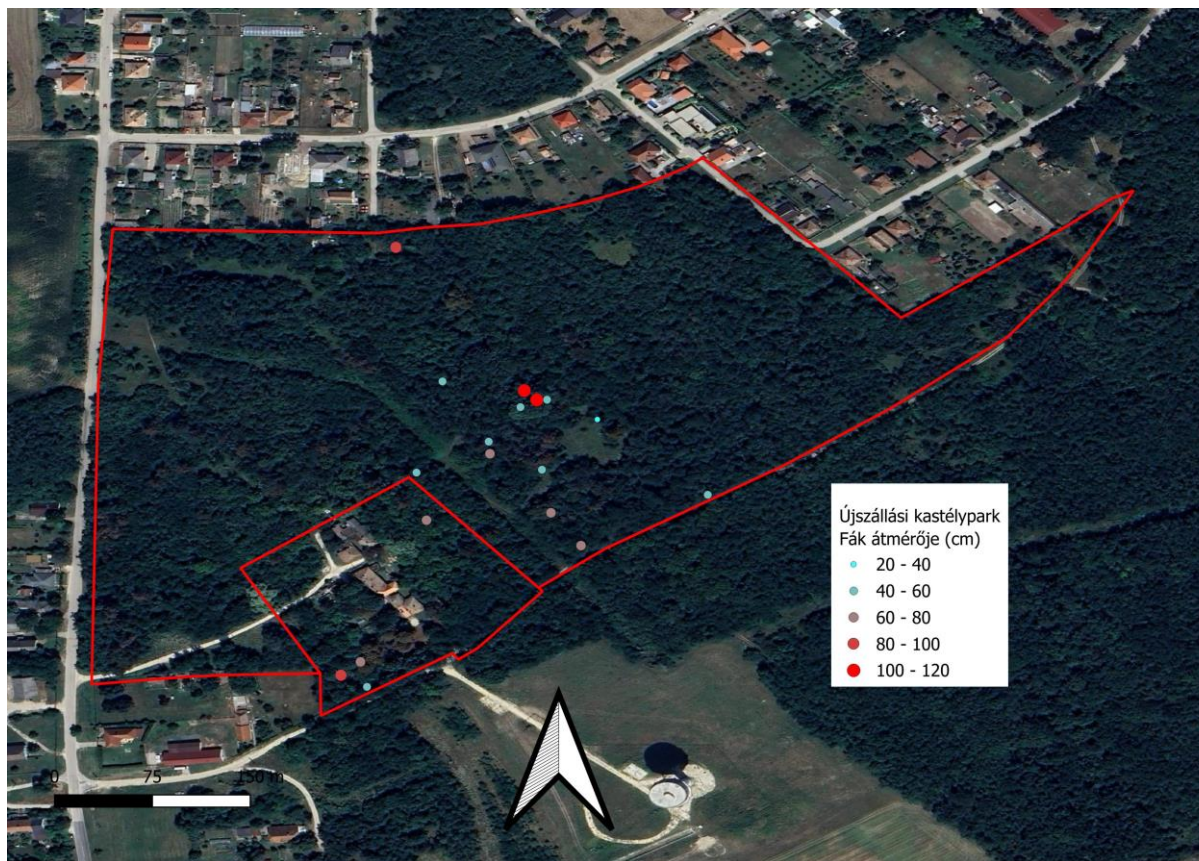

⁵ 3 fa (50, 50 80 cm)

⁶ több, részben halott 40-60 cm-es akác

⁷ kivágva

⁸ kivágva

A területen előforduló további növényfajok:

Magyar név	Latin név
Nyugati osterfa	<i>Celtis occidentalis</i>
Cseresznyeszilva	<i>Prunus cerasifera</i>
Sajmeggy	<i>Cerasus mahaleb</i>
Közönséges dió	<i>Juglans regia</i>
Őszibarack	<i>Persica vulgaris</i>
Zöld juhar	<i>Acer negundo</i>
Bálványfa	<i>Ailanthus altissima</i>

1.3. Dokumentumfotók

Idősebb, elpusztult feketefenyők az egykori Újszállási kastélyparkban

Idősebb faegyedek az Újszállási kastélypark gondozatlan környezetében

Régi védettséget jelző tábla a kastélypark szélén

Kivágott idős fa az egykori kastélypark lakott része mellett

2. Természetvédelmi célkitűzések

A Komárom Város Önkormányzata Képviselő-testületének a helyi jelentőségű természeti értékek védelméről szóló 15/2015. (X.22.) önkormányzati rendelet 2. melléklete szerint:

A helyi jelentőségű természetvédelmi területeken meghatározott alapvető természetvédelmi cél a kiemelt zöldövezeti területek, növénytakasúlasok, valamint védett állatfajok és egyedi természeti értékek megtartása, a biodiverzitás fenntartása. További cél a szennyezések megakadályozása, minimalizálása, a természeti és kulturális értékek megismerésére irányuló kutatás, oktatás, turizmus támogatása.

Ezek a célkitűzések kiterjesztendők a helyi jelentőségű védett természeti területekre, amely magában foglalja a természetvédelmi területeket és a természeti emlékeket, így a Újszállási kastély körüli fák természeti emlékre is.

Rendeltetés: Az Újszállási kastély körüli idősebb fák megőrzése és a fák által biztosított élőhelyek (fészkelő- és szaporodóhelyek, mikroélőhelyek) kedvező természetvédelmi helyzetben történő fenntartása.

Célkitűzés:

- Az egykor tájképi jelentőségű park fennmaradásának biztosítása
- A jelentősebb dendrológiai értékkel bíró idős fák megőrzése
- A fákhöz és egykori parkhoz kötődő élővilág védelme
- A természetvédelmi célú bemutatás elősegítése.

3. Részletes természetvédelmi kezelési terv

3.1. Természetvédelmi stratégiák

A Komárom Város Önkormányzata Képviselő-testületének a helyi jelentőségű természeti értékek védelméről szóló 15/2015. (X.22.), az összes komáromi helyi védett területre és értékre vonatkozó önkormányzati rendelet 2. melléklete szerint:

a) Az agresszívan terjedő invazív növényzetet vissza kell szorítani, a tájidegen fákat folyamatosan hazai, tájban honos fafajokra (tölgy, kőris, stb.) kell cserélni – utóbbi kitétel a részben idegenhonos Újszállási kastély körüli védett fákra nem alkalmazandó

b) A különlegesen ritka, védett, fokozottan védett növény- és állatfajok populációnak védelmét biztosítani kell

c) Az értékek bármilyen szennyezését, rongálását meg kell akadályozni.

d) A természetvédelmi szempontból értékes, kívánatos állapotot rögzíteni kell és fenntartani a beavatkozások minimalizálása mellett.

Az Újszállási kastély körüli fák védelmének célja az egykori kastélyparkban található faegyedek és a park képének megőrzése (ld. 3. fejezet). A természetvédelmi cél elérése érdekében a fő – általános – tennivalók a következők:

- A parkfák egyszeri, teljes rekonstrukciója (növény-egészségügyi kezelés, beteg és menthetetlen fák eltávolítása, majd ezek pótlása, menthető fák nyesése). Az egyszeri, teljes rekonstrukcióra vonatkozó kezelési módok az egyes fák állapotának megfelelően:
 - jó állapotban lévő, idős fák: kezelést nem igényelnek, esetlegesen sarjlevágás;
 - jó állapotban lévő, idős fák, kismértékben károsodott ágrendszerrel: a száraz csúcsok levágása, a fagyöngy eltávolítása, sarjlevágás;
 - idős jelentősen sérült koronaformájú fák: az idős ágak visszavágása, a fagyöngy eltávolítása, régi sebhelyek kezelése;
 - idős, jelentősen korhadt törzsű és ágazatú fák: a madár, illetve denevérvédelem, valamint alsóbbrendű korhadéklakó fajok miatt megtartandók. Az idős ágak visszavágása, a fagyöngy eltávolítása, régi sebhelyek kezelése, a korábban betonozott üregek utókezelése, a törzsbelső kitisztítása, vízkivezetés megoldása;
 - leromlott, erősen károsodott fák, illetve deformálódott koronájú vagy korona nélküli fák: eltávolítást, szükség esetén tuskókiszedést követően pótlás sorfa jellegű fakkal;
 - középkorú, szép koronájú, egészséges fák az első pótlásból: kezelést nem igényelnek, esetlegesen sarjlevágás;
 - jó állapotban lévő, középkorú fák, kismértékben károsodott ágrendszerrel, fagyöngyfertőzéssel, erős számú tősarjjal: a száraz ágvégek levágása, a fagyöngy eltávolítása, sarjlevágás;
 - fiatal, egészséges, megfelelő helyre telepített fák: nem igényelnek kezelést.
- A faegyedek egészségi állapotának nyomon követése
- A faegyedek egészségi állapotának fenntartása aktív kezeléssel
- A park egykori jellegének visszaállítása és fenntartása

3.2. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

Az Újszállási kastély körüli fák kezelési egységei a következők:

3.2.1. KE01 kezelési egység – Park

Kezelési egység meghatározása:

Ebbe a kezelési egységbe tartoznak a terület parkként funkcionáló részei, ültetett fákkal és cserjékkel, valamint rendszeresen nyírt jellegű gyeppel.

Kezelési egység megfeleltetése:

ÁNÉR-kód:

U2 – Kertvárosok, szabadidős létesítmények (természetes vegetáció nyomai nem találhatók meg, ezért nem sorolható a „P6 – Parkok, kastélyparkok, arborétumok és temetők az egykori vegetáció maradványaival vagy regenerálódásával” kategóriába)

Natura élőhelytípus

Nem Natura 2000 élőhelytípus

3.2.1.1. Művelési ághoz kapcsolódó természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

- A természetvédelmi kezelési tervben nem részletezett vagy nem szabályozott kezelési előírásokat a területen az illetékes hatóság egyedi államigazgatási eljárásban határozza meg.

3.2.1.2. Élőhelyek kezelése, fenntartása, fajok védelme

- A park fájnak megőrzését elősegítő beavatkozásokat (száraz, letört ágak eltávolítása, sebkezelés, stb.) vegetációs időszakon kívül, de a denevér betelelés és az énekesmadarak költési időszaka előtt kell elvégezni.
- A park gyepjének ápolása; beleértve annak kaszálását és a benne megjelenő természetvédelmi értéket képviselő fajok kíméletét.
- A fenntartó kezelések során ügyelni kell az odúlakó fajok jelenlétére.
- A fák betegségek és kártevők elleni védelme

3.2.1.3. Látogatás

- A park területe szabadon, időkorlátozás nélkül látogatható (vö. 2. melléklet a Komárom Város Önkormányzata Képviselő-testületének a helyi jelentőségű természeti értékek védelméről szóló 15/2015. (X.22.) önkormányzati rendelet 6. § (2) bekezdéséhez, 3.11. Látogatás, ismeretterjesztés, sport).
- A fenntartó beavatkozások idején és balesetveszély esetén a kezelő időszakos látogatási korlátozást rendelhet el.

3.2.1.4. Oktatás és bemutatás

- Ismeretterjesztési célból arra alkalmas helyeken tanösvényeket lehet létesíteni, ahol a természetvédelmi terület növénytani és állattani értékeiről szerezhethetnek ismereteket a látogatók. (vö. 2. melléklet a Komárom Város Önkormányzata Képviselő-testületének a helyi jelentőségű természeti értékek védelméről szóló 15/2015. (X.22.) önkormányzati rendelet 6. § (2) bekezdéséhez, 3.11. Látogatás, ismeretterjesztés, sport).
- A látogatás és bemutatás célját szolgáló, tájba illő létesítmények összes alapterülete nem haladhatja meg a tervezési terület 0,05%-át.
- A park és fái történetének megismertetése
- Az oktatást és bemutatást elősegítő új információs táblák készítése
- A Zöld Komárom applikációba való integrálása.

3.2.1.5. Kutatás, vizsgálatok

- A terület egészén a terület állapotát befolyásoló vizsgálatok a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rendelkezései szerint végezhetők, beavatkozással nem járó kutatások a fenntartó felé történő bejelentés és egyeztetés után végezhetők.
- A park élővilágának felmérése és nyomon követése
- A park és fái történetének felkutatása

3.2.1.6. Terület- és földhasználat, természetvédelmi infrastruktúra

- A területen minden ipari és bányászati tevékenység tilos
- A területen új épület és építmény csak úgy helyezhető el, ha az a fákat és gyökérzetüket nem érinti
- A meglévő infrastruktúra-hálózat karbantartása során az eredeti állapotot helyre kell állítani
- A meglévő közművek karbantartása során az eredeti állapotot helyre kell állítani
- A területen új építésű közmű csak úgy építhető vagy vezethető át, ha az a fákat és gyökérzetüket nem érinti

- A területen növényvédő szert és irtószereket csak a fák egyedi védelme érdekében szabad használni.
- A tervezési területen belül a szükséges vegyszerezést csak egyedi engedéllyel és természetvédelmi hatósági ellenőrzése mellett szabad végezni.
- A park faállományának folytonosságát fenn kell tartani
- A tervezési terület a jelenlegitől eltérő területfelhasználási egységbe nem sorolható.

3.2.1.7. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- A teljes park tájképi jellegét meg kell őrizni.
- A parkból csak abban az esetben távolítható el fa, ha ez a természetvédelmi célok megvalósítása érdekében szükséges. Az eltávolított fákat pótolni kell.
- A fapótlásokat előnevelt, földlabdás sorfa jellegű suhángokkal kell elvégezni vegetációs időn kívül
- A fapótlásokat a parkban lehetőleg a fák eredeti helyén kell elvégezni.
- Az kocsányos tölgyek pótlását elsősorban a Jókai-ligetben található idős kocsányos tölgyekről, mint anyanövényekről származó szaporítóanyagból nevelt csemetékkel kell megtenni
- A faápolás során megengedett a koronaalakítás, a sérült és beteg koronarészek eltávolítása, a tősarjak eltávolítása, az üregek gondozása, a fagyöngy folyamatos eltávolítása.
- A tájképi szempontból nem megfelelő objektumok eltávolítása.

3.2.1.8. Természetvédelmi infrastruktúra

- Természetvédelmi státust jelző táblák kihelyezése a park határain.
- Információs táblák kihelyezése.

3.2.1.9. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

- Természetvédelmi beavatkozásokon kívül a park fái egyéb beavatkozások nem végezhetők el.
- A fák alatt található gyepek feltörése csak természetvédelmi célból történhet
- A fák alatt található gyepek kiterjedése nem csökkenhet

3.2.2. KE02 kezelési egység – Kivett

Kezelési egység meghatározása

Ebbe a kezelési egységbe tartozik a területen található játszótér és jégpálya.

Kezelési egység megfeleltetése

ÁNÉR-kód:

U1 – Belvárosok, beépített faluközpontok, lakótelepek

Natura élőhelytípus

Nem Natura 2000 élőhelytípus

3.2.2.1. Kezelési egységre vonatkozó általános javaslatok

A kezelési egységen belül végzett beavatkozások nem lehetnek kihatással a terület más kezelési egységeinek állapotára.

3.2.2.2. Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Amennyiben mutatkozik rá szándék, a kezelési egység területeinek természetközeli élőhelyekké való átalakítása korlátozás nélkül megtehető, egyebekben nem releváns.

3.3. A természetvédelmi kezelési terv végrehajtásának ellenőrzése és a terv felülvizsgálata

Jelen kezelési terv folyamatos előírásai határidőhöz nem kötöttek. Az egyszeri beavatkozások mielőbbi megvalósítására kell törekedni.

A természetvédelmi kezelési terv előírásainak betartását a természetvédelmi hatóság ellenőrzi, a kezelési tervben megadott kezelési feladatok végrehajtását a természetvédelmi kezelő és Komárom Város Önkormányzata ellenőrzi.

A természetvédelmi kezelési tervet 5 évente felül kell vizsgálni és a szükséges módosítási javaslatokat megtenni. A természetvédelmi kezelési terv felülvizsgálatát Komárom Város Önkormányzata, a terület természetvédelmi kezelője és a Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság végzi, szükség esetén szakértő(k) bevonásával.

3.4. Adminisztráció

- A védettség hatálya felülvizsgálandó és pontosítandó. A természeti emlék korábban területi védelem alatt állt.
- Biztosítani kell, hogy a természeti emlék a kijelölt természetvédelmi kezelő vagyonkezelésében legyen.
- A természeti emlék kezelője mellett kötelezően kijelölendő a terület megfelelő kompetenciákkal rendelkező természetvédelmi kezelője.

3.5. A természetvédelmi kezelési terv végrehajtásának ellenőrzése és a terv felülvizsgálata

A védettség hatálya haladéktalanul pontosítandó és az érintettek erről megfelelő módon tájékoztatandók.

Jelen kezelési terv folyamatos előírásai határidőhöz nem kötöttek. Az egyszeri beavatkozások mielőbbi megvalósítására kell törekedni.

A természetvédelmi kezelési terv előírásainak betartását a természetvédelmi hatóság ellenőrzi, a kezelési tervben megadott kezelési feladatok végrehajtását a természetvédelmi kezelő és Komárom Város Önkormányzata ellenőrzi.

A természetvédelmi kezelési tervet 5 évente felül kell vizsgálni és a szükséges módosítási javaslatokat megtenni. A természetvédelmi kezelési terv felülvizsgálatát Komárom Város Önkormányzata, a terület természetvédelmi kezelője és a Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság végzi, szükség esetén szakértő(k) bevonásával.